

A Balatoni Iróhét.

Mint ahogy szellemiségünk különféle foglalkozási rétegei már évek óta vándorgyűlések, vidéki «hetek» rendezésével, iparkodnak lélekfrissítő, új benyomásokat nyújtó környezetekben érdekeik részére a társadalom s az intéző körök segítő figyelmét megszerezni: ezidén a magyar toll emberei is felkerekedtek hasonló rendeltetésű Balatoni Iróhét vándorútjára, éppen akkortájt, midőn fecske-testvéreik, a szellem röptének e kedves szimbolimai, szintén gyülekezőbe fognak. Elementek ihletően szép tavunk mellé megálmodni a maguk jobb jövőjét, hogy akik fajtánk gyönyörűségére szoktak álmodozni, ezúttal maguknak is álmodhassanak valamit.

A zarándokutat a vendéglátó vármegyék és városok szeretete és áldozatkészsége valóságos diadalmenetté avatta, a szép és elodázhatatlanul korszerű gondolat visszhangot vert mindenütt, ahonnan — színes ígéreteken túl — a cselekvő jóakarát meleg sugárának derengését is remélhetni. A kultuskormányzat irányítója, a székesfőváros legfőbb hivatalos képviselője, a királyiház egyik ifjú, minden jó ügygel együttérző sarja testvéri rokonszenvvel kísérte az Iróhét egész munkavégzését s maguk az írók felfogásbeli tekintetek nélkül, szívvel-lélekkel, az idők- és jóérzésük-parancsolta komolysággal vettek részt a maguk problémáinak megvitatásában. Az Írók Gazdasági Egyesületének keretében, a tömörülés élén álló Pakots József elnöknek finom tapintatra valló irányítása mellett, az írói kongresszusok során szóhoz jutott minden eszme és min-

den érzés, kivéve a gyűlölködését. Reakciók cellalakói, kávéházak remetéi itt az őszi ragyogásban fürdő Balatonmelléken mélyen egymás szemébe néztek s meglátták benne a tiszta szándékok s az önzetlen művészi ideáltisztelet tükröződését.

A vándorlásban messzi tájak vándorai is vegyültek a sorokba: az elszakított országrészek magyar íróinak neves képviselői. Feljűk is eddig jobbára csak ritka ünnepi alkalmakkor fordulhatott a figyelem s maguk is csak üdvözlőbeszédekből, pohárköszöntőkből meríthettek szavukra-felölő megnyilatkozásokat. Most békés utazgatás, fesztelen baráti beszélgetések önként kínálkozó alkalmi nyíltak, hogy a magyar szellemiség leronthatatlan egysége necsak az ajkakon, hanem a szívek mélyén is biztató és vigasztaló erővel dokumentálódjék.

Egy-egy írói híresség vagy akár egy-egy szűkebb írói csoport már a multban is nem egyszer sikeresen apostolkodott a vidéken, közönségük is akadt, bankett-asztalok is terültek a tiszteletükre. Most az írónak mintegy gyűjtőfogalma, magának az irodalomnak teher alatt növekvő palmafája lett komoly figyelem s meleg rokonszenv tárgyává. Az Iróhét folyamán hetven-nyolevan magyar író vegyült el a vármegyei közönség közt, a pihenő órákban pedig egymás társaságában. Lehetetlen, hogy ennek a két vonatkozásban egyaránt bizalmas és sarkaló együttlétnek üdvös foganatja ne legyen. Az ünnep itt nem afféle májusfa-díszítés volt: mély gyökerekből hajtotta virágait.

Magyarországon tudvalevőleg az ünneprontás sem ismeretlen fogalom,

néha mintha ünnepet csupán azért rendeznének, hogy legyen mit elrontani. Ennek az Íróhétnek résztvevői közt ünneprontó nem akadt: aki benne élt, egytől-egyig érte élt, ellene se szó, se szándék nem dolgozott. Csak a fővárosi sajtó csendes bojkottja keltett némi, nem túlságosan épületes feltűnést. Az irodalommal szívesen kacérkodó és parádézó zsurnalizmus ezzel az írói megmozdulással szemben jobbra szorogó hisztériás némaságba menekült. Az üzletnek ezekben a berkeiben jól sejtették, hogy ami írói panasz meg sérelem az írók e parlamentjében szóhoz jut, annak éle az üzletek óvatos spanyolfalait is könnyen megszabdalhatja. Ha az írók egyszer összedugják fejüket, abból a válalatok nemcsak bókokat várhatnak. A hagyományos füredi «orvoshét»-nek mindig «jobb sajtója» támad, mint támadt az írók e hetének, melyen nem orvosok, hanem orvoslásért türelmetlenkedő súlyos betegek tanácskoztak. Vezércikkek méltathatták volna e bajokat és jajokat, de a szellem megmozdulása ilyen megtiszteltetésre — úgy látszik — nem számíthat ott, hol az izmok los-angelesi olimpiásza fanfárokot harsogtat. Még az ujságoknak napieseményeket kommentálgató csillagos és csillagtalan tollforgatói sem ítélték témának a magyar író sorsát: az Íróhét résztvevői zarándoklásuk napjaiban e rovatokból legfeljebb szerelmi problémákról vagy esetleg a debreceni páros-kolbász kiváltságvédelméről olvashattak egyet-mást. Sebaj: a némaságnak is van szava, ezúttal elég érthetően azt mondta: az író sorsa nincs a legönzetlenebb kezekben, s ez eléggé igazolja azt a törekvését, hogy áldatlan helyzetén változtatni kívánjon.

A balatoni napok még a kishitűekbe is hitet vertek, hogy a változtatásnak nemcsak a vágya van meg: reménysege is jogos és reális. S ennek a jogos hitnek multhatatlanul meglesz a len-

dítő ereje: dolgozni a magyar író még inséges-szegényen is képes, de hit nélkül valamitérőt nem alkotott még soha.

Spectator.

A szavalatról.

Szavalónk nincsen sok, de kétségkívül több, mint szíves hallgatója a szavalatoknak. Ünnepeleink, hangversenyeink szavalatszámait a közönség a műsor tehertételei közé számítja, melyeket a többi szám tesz elviselhetővé, — keserű pilulláknak, melyeket az édességek között valahogyan le kell nyelni. A szavalatok alatt szorogó érzés fogja el a hallgatóságot s a végén a megkönnyebbülés tapsával úzi el magától ennek a kellemetlen műélvezetnek, vagyis inkább műszenvedésnek az emlékét is. (A rádiónál egyszerűbb a helyzete: elfordítja a kondenzátort.) Vajjon mi ennek az oka? Talán a szavalat is olyan természetellenes öszvérműfaja az előadóművészetnek, mint a melodráma? Határozottan nemmel kell felelnünk, hiszen a költemények elsősorban elmondásra és nem néma olvasásra vannak teremtve. Mikor Goethe a *Dichtung und Wahrheit*-ban arról a közvetlen, nagy hatásról beszél, melyet *Die neue Melusine* elmesélésével elért, hozzáteszi, hogy ez a mese nyomtatásban talán nem lesz oly nagyhatású, de az ember tulajdonképpen csak a jelenre van hivatva hatással lenni és az írás a beszéddel való visszaélés, a csendes olvasás pedig a beszédnek szomorú szurrogátuma. A költészetnek e szerint elsősorban hangos előadásban kell igazán esztetikai hatást elérnie. Ez ellen alig lehet érvet felhozni. Ha tehát igaz, hogy a szavalatokat a közönség általában nem szereti, akkor vagy a közönségben vagy az előadókban van hiba. Minthogy közönségünknek fejlett műízlését nem vonhatjuk kétségbe, kitűnő előadóművészeink legnagyobb részét pedig csak éppen a szavalatokkal nem képesek kellő ha-

tást elérni, a hiba ott lehet, hogy helytelenül fogják fel feladatukat akkor, midőn verset mutatnak be.

A költészet különböző műfajaira tájékoztató fényt vet, ha visszavezetjük őket köznapi analógiájukra. Midőn a jó elbeszélő a társaságban elmond egy régebben megtörtént eseményt, a novellával vagy költői beszélyel való rokonságot épügy megállapíthatjuk, mint ahogy a balladát juttatja eszünkbe az az előadás, melyet egy tragikus esemény közvetlen hatása alatt álló, izgatott hangulatú szemtanútól hallunk. De akár nyugodt, objektív elbeszélővel, akár drámai élénkségű előadóval van is dolgunk, az előadás egységét, melynek alapja az előadó személyes tapasztalata, átélése, hangulata, mindig megtaláljuk. Ha egyes személyeket szósz szerint beszéltet, kissé közeledik hozzájuk beszédjük módjában, hangulataik festésével, de sohasem tépi szét előadását szerepekre, mert különben neveltségessé válnék. Eseményeknek társaság-beli elmondásánál a színészkedő előadás csak neveltségessé hatást kelthet. Itt találjuk meg szavataink elhibázott voltának nyitját is. Az előadás természetes alapjaitól való elszakadás okozza a szavataok kínos hatását. Azt természetesnek találjuk, hogy a színész beleképzei magát szerepébe, egy-egy személyének lelki alkatába, helyzetébe és hogy külső megjelenítése céljából minden rendelkezésére álló maszkirozó eljárást igénybe vesz, de hogy valaki mint előadó szerepeljen, aztán előadói mivoltából kilépjen, beleöltözzék egy személyének alakjába, ebből egy másikba, azután vagy pedig már közben visszalépjen előadói mivoltába, az természetellenes s ennek folytán visszataszító, a legjobb esetben is illuziót rontó vagy neveltségessé meszterkedés. Aki az elbeszélő költeményt szerepekre tépi szét, tehát az előadás egységét a maga előadói egyéniségének egységével nem tudja vagy nem akarja

képviselni, az lehet jó színész, de nem lehet jó szavaló. Sajnos, éppen színészeink vétkeztek e részben legtöbbet s ők voltak műkedvelő szavalóinknak legrosszabb mesterei.

A drámánál a szerző teljesen háttérbe vonul s csak személyeit beszél-teti, a drámában tehát a színész egy szerepet alakítva azt lehető élethíven mutatja be. Evvel szemben a szavaló mindig a költőt helyettesíti, tehát lényegében véve úgy kell a versét elmondania, ahogy a köznapi elbeszélő valamely eseményt elmond. Színezhethet, az egyes alakok hangulatának beszéd-beli kifejezéséhez közeledhetik s nemcsak dobogóra, hanem a költészet szférájába is emelkedve művészi eszközökhöz kell nyúlnia, de sohasem szabad előadó mivoltáról megfedkeznie s a színész szerepalakító feladatát vállalnia.

Talán felvethetné valaki a kérdést, vajjon az olyan költemények nem kivételek-e, melyek hasonlítanak a monológokhoz, mert bennük a költő szóhoz sem jut s csak az illető személy mondja el tapasztalatait, gondolatait, érzéseit, mint Petőfi örültje, Arany félkezű koldusa, Czuczor falusi kis leánya. Mindenesetre nem egészen ugyanaz itt a helyzet és a hangulat egységét nem zavarja, ha az előadó közeledik a drámai előadáshoz, de mértéket kell tartania itt is és éreztetnie kell, hogy nem személyesíti meg az illető személyt, mint a drámában, csak jellemzően mutatja be. Hiszen a falusi kis leányt és a Koldus-éneket nő is szavalhatja s ha valaki mint szavaló falusi kis leánynak öltöznék, ez époly neveltségessé volna, mintha a Kolduséneket üres ruhájával szavalná, vagy V. Lászlót szavalva az ércakas csikorgását utánozná.

De nemcsak elbeszélő költeményeket hallunk szavalni: újabban gyakoribb a lírai költemények előadása. Ezekben a költő önmagát adja, vajjon nem talál-e itt az előadó alkalmat arra,

hogy magát a költő lelkébe képzelve szerepet vállaljon, akár a drámában a színész? És szavalóink jórésze csakugyan így fogja feladatát és szentimentálisan suttog, ömlengve rebeg vagy idegsokkszerűen jajveszékél és tombol. A lírai költészet lélektani alapjának megnevezése vezet félre az előadókat. A lírai költemények a költők bizalmas vallomásai, melyek már csak azért is, mert vallomások, sohasem egyidejűek az érzelmek első kitörésével. Azonkívül az érzelmek költői kialakulása maga is későbbi fázis és ennél hevesebbek az érzelmek, annál későbbi. Ma is borzalommal gondolok egy évvel ezelőtt vett gyászjelentésre, melyen halott fiát versben búcsúztatja szerencsétlen édesanya. Súlyos lelki megrendülés zavart öntudata érthetővé teszi a verselést is ily esetben, amint érthetővé teszi, hogy a sorsüldözött haját tépi, de megrázó eseményekből csak hosszú idők multáival fakadhatnak költői hangulatok. Időben igen, de lényegében véve nincs különbség e tekintetben vidám és szomorú érzelmi események között. A lírai költeményeknek ezt a távolságát a szavalónak diszkrét előadással éreztetnie kell és époly kevéssé szabad bennük hálás szerepeket keresnie, mint az elbeszélő költeményekben. Nem szabad tehát a költőt abban a pillanatban bemutatnia, amikor érzelmei megrohanják, hanem azt a költői hangulatot kell éreztetnie, amelyben a vers megfogant.

Szavalóinknak ajánlanám, hogy egy-egy verssel előbb próbálkozzanak szűk családi vagy baráti körben, mint ahogy Goethe tette s úgy készüljenek a dobogón való előadásra, ahol le kell mondaniok a zajos színpadi sikerekről és intim hatásra kell törekedniök. Meg vagyok győződve, hogy kevésbbé lármás, nem zárótűzcélzatú tapsokban, de annál őszintébb tetszésnyilvánulásokban lesz részük.

Kardeván Károly.

Garibaldi- emlékkiállítás a Nemzeti Múzeumban.

Halálának ötvenedik évfordulóján a Nemzeti Múzeum a maga és más közgyűjtemények anyagából összeállított kiállítással áldozott az olasz szabadsághős emlékének. A «veresinges» vezér legendás küzdelme, az utolsó romantikus színjáték, amely lázba hozta Európát, nálunk, az elnyomatás csodaváró hangulatában, szinte nemzeti üggyé vált. Szövődtek az álmok, bizalmas levelezésekben kovácsolódtak a tervek, az emigráció energiái felfrisültek, a forradalom katonái, diplomatai és fantasztái akcióba léptek, magyar légió sietett az olasz táborba, a nép Kossuth apánk mellé fogadta szívébe az idegen harcost. A kiállítás gazdag kézirati része kaleidoszkopszerűen mutatja be ezt a fölpezsdülést és jellegzetes figuráit. Gróf Teleki Sándort, a függetlenségi harcok specialistáját, aki országról-országra vándorolt, hogy egy friss felkelésben résztvegyen, a kicsit cinikus, kicsit kiábrándult, mégis mindig tettekre Pulszky Ferencet és nagyon okos, levelező, tárgyaló feleségét, Pulszky Terézt, Gál Sándort és a *minores gentium* vérmes, az eredményt már kezében érző csapatát és minden ekfelett a közös ideálokban összehátrátkozott két vezért: a bizakodó Kossuthot és a jóakarátú Garibaldit. A politikai mozgalmak, a magyar légió szereplése mellett a kiállítás az egykorú hírlapanyag és kegyelettel megőrzött emléktárgyak alapján szerencsésen érezteti a küzdelem páratlan hazai népszerűségét, a felvillanyozott közhangulatot, amely, ha a túlzók álmait nem is valósította meg, illuziókat, kitartást és erőt adott a nemzetnek.

A mintaszerű leíró katalógust, bő magyar és olasz nyelvű ismertetésekkel Tóth László és Zánbra Alajos professzorok szerkesztették, akiké a Korvin Mátvás Egyesület égisze alatt meg-

rendezett kiállítás ötletének és egybe-
gyűjtésének érdeme is. A Nemzeti Mú-
zeum pedig a nagysikerű Petőfi-, Kos-
suth- és Jókai-kiállítások után újabb,

jelentős lépéssel jutott előbbre céltu-
datos, kulturális programjában és a
közönség érdeklődésének felkeltésé-
ben. n.

Színház.

Veronika.

*Babay József magyar legendája a Nem-
zeti Színházban.*

A falu-szépe Veronikáért két legény
vetélkedik. Ő már választott s jól
választott, de mert kitenni a nem-
kellőnek szűret sem lehet, a vén javas-
Mári tanácsára a kérők álomlátópor-
ral kevert bort isznak: aki majd a
mennyországról álmodik, azé Veronika,
aki a poklot álmodja, mehet a
pokolba. A közbülső két felvonásban
aztán a pokolba, majd a mennybe
kerülünk: álmában azt az embersé-
ges Derék János járja, ezt a gőgös
Büszke János. De ébredés után az
ügy mégis a falu esküdtszéke elé jut,
minthogy mindkét legény a menny-
országot vállalja. A nehéz csomót meg-
gint csak javas-Mári vágja ketté:
szépszerével előfényleti az igazságot
s Büszke barátunkra a megszegényü-
lés vár, Derék barátunkra meg az ásó-
kapa.

Mindezt a fiatal író régi somogyi
emlékeiből szépségesen megálmodta,
azután hozzálátott, hogy elgondolá-
sát népi naivságú, legendai tisztaságú
színjátékká realizálja. Oly vállalko-
zás, mely keményebb tehetségre nézve
is kemény dió lenne. Az efféle szín-
padi transzcendentálítás igen ritkán
sikerül, az ötlete rendszerint csak el-
gondolva jó, megírva már rosszabb
s előadva még rosszabb. Pontosan ez
az a műfaj, melyből vagy remekmű
támad vagy jócska balsiker. Babay
József nem írt remekművet. A darab
keretét elég jól megalkotta, a somogyi
Görgeteg falu reális talaján elég biz-
tosan mozog s elég jó szemmel lát.

De álomképei amely zavarosak, alap-
jában éppannyira magvatlanok is.
Ezekben összetereli az alakokat, de
nem igen tud velük mit kezdeni.
A mennyország idilli környezete még
csak megjárja, hanem a pokol pokol-
ian unalmas. Hiába a sok magyar-
kodás is: a pokol huszárkaszánya-
szerűsége csak oly hatástalan, mint
a magyarszívárványos, árvalányhajas
mennyei pítvar. S azonfölül — a
szerző bűne-e vagy a színházé? —
ezek a képek elviselhetetlenül tele van-
nak spēkelve ízetlen időszerű kiszólá-
sokkal, aminők még kabaréban is csak
faut de mieux csúsznának el. S vé-
gül: ha az álom akármilyen zavaros
lehet is, színpadon az álomképnek cél-
tudatosnak, szinte a valóságnál is
plasztikusabbnak és nyomatékosabb-
nak kell lennie, mint ahogy az is pél-
dával a Hauptmann *Hannelé*-jében. De
hisz már az imént mondtuk: remekmű
vagy balfogás, harmadik eset nem
igen esik meg.

Az előadás is a keretrészben jobb
volt, legfeljebb kissé vontatott; a le-
gendai képek csak a díszletekkel kel-
tegették a hangulatot, játéktílussal
szinte semennyire sem. A jobb alakí-
tások is, mint a Somogyi Erzsé,
Rózsahegyie, Kiss Iréné, inkább csak
néhány kitűnő egyéni mozzanattal ha-
tottak, valódiabb kapcsolatot még ezek
közt sem támadt. Szépek, színesek a
díszletek meg a görgetegi ünneplő
ruhák, de ahol díszlet s kosztüm eny-
nyire öncélúvá válhat, ott bizony a
színműrói kréta körül hiba van: a
csillogó szöttesből végül is csak a
drámának szemfedője készül.

jobb
híján